

2. Предко Д. Є. Прояви релігійних почуттів: релігієзнавчий аспект // Гілея: науковий вісник. 2015. Вип.94 (3). – С. 203-206.
3. Rotter J. Internal Versus External Control of Reinforcement. – URL: <http://www.changingstates.co.uk/tutorials/02-PG-Cert-Dip/Locus%20of%20control/Rotter1990.pdf>

Мойсеєнко В. О., Шостка І. П., Тарченко Н. В.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
moiseyenko_vo@ukr.net, shpstka43@ukr.net, nata14411@ukr.net

ВІЙСЬКОВІ КАПЕЛАНИ В ЗСУ: МІСІЯ ТА ВИКЛИКИ

Про необхідність появи в Збройних силах України капеланів – військових священиків – почали говорити ще на самому початку української незалежності. Проте, в мирні часи процес цей йшов дуже повільно. Точилися дискусії, досягалися певні угоди, але до практичного втілення такої ідеї було ще дуже далеко. Капелани у війську були представлені лише іноді, поодинокими служителями.

Втім, там, де була реально небезпека, капелани були на постійній основі. Це українські миротворчі контингенти в Іраку, Конго, Косово, Сьєрра – Леоне, де наші військові знаходилися з 1998 року [1].

У 2008 році було підписано Меморандум про співпрацю у справах душпастирської опіки військовослужбовців у Збройних силах України [2].

Капеланство, таке, як ми його знаємо тепер, активне та дієве, бере свій початок від Революції гідності. А з розпаленням конфлікту на Сході України розвивалося й релігійне волонтерство. Слід зазначити, що для цього явища притаманний екуменізм – представники різних конфесій плідно та охоче співпрацювали один з одним, міжконфесійна конкуренція між тим відійшла на другий план, а іноді й взагалі звелася нанівець. Священики стали одними з перших волонтерів. Відразу, після анексії Криму, вони почали відвідувати українських військових, передислокованих у Херсонську область. Привозили допомогу, яку збирали через свої релігійні спільноти та гуманітарні організації.

А ще в ті часи загострився конфлікт між ПЦУ та УПЦ МП, які сприймалися, відповідно, як “проукраїнська” та “проросійська” церкви.

Частина священиків, які з їжджалися до блокпостів та військових частин із гуманітарною допомогою, з часом почала залишатися, щоб постійно бути з бійцями, надаючи їм підтримку. На духовну підтримку священиків спочатку відгукувалися лише віруючі бійці. Але, чим інтенсивніше ставали бойові дії, тим активніше військові почали звертатися за допомогою до капеланів. Збільшувалися запити про таїнства – люди бажали пройти хрещення, воліли сповідатися, просили про молитву. Часто запитували про причини війни, або про те, чому Бог допустив щось подібне, в чому вища місія воїна, що робити із заповіддю “не вбий”. Щоб відповідати на усі ці непрості питання, треба велика мудрість та щира віра [1].

Капелани в Україні зазвичай відіграють три типові ролі; волонтер, психолог та душпастир. Як волонтер, він надає допомогу, як душпастир –

це роль ключова – здійснює таїнства та духовне наставництво. І ця друга функція часто перекликається із роллю психолога. Віра, взагалі, може допомогти, дати надію там, де психологи безсилі. А в колективі роль капелана називається “помічник”. Її він розділяє з командиром, військовим психологом, або авторитетним бійцем, що вирізняється мудрістю чи досвідом. “Помічник” – це той, хто емоційно підтримує, вміє слухати та співчувати, чим полегшує долаання труднощів [3]. Через відсутність, або брак професійних психологів на передовій, обов’язки їх часто перебирають на себе священики. В ідеалі, військовий капелан, хоч і пов’язаний з певною конфесією, має надавати духовну підтримку людям будь якого віросповідання, чи атеїстам, при цьому не нав’язуючи своїх поглядів, та, одночасно, не відмовляючись від переконань.

Його функції ще поділяють чином наступним: духовна та гуманітарна (здійснення таїнств, збір гуманітарної допомоги); соціальна (контакт із родинами бійців та суспільством); терапевтична (соціально-психологічна адаптація, допомога бійцям, які страждають на посттравматичний стресовий розлад); інформаційна (контакт із представниками влади та медіа).

Особливою задачею стає взаємодія з командиром – останній не повинен дивитись на священика, як на ще одного свого підлеглого, а бачити в ньому пастиря та, одночасно, свого помічника в питаннях міжлюдських стосунків. А ще від священика часто очікують роль миротворця, для чого він має бути гарним дипломатом [1].

На війні, особливо на передовій, солдати часто зазнають бойового стресу. Коли йде бій, думати про щось абстрактне немає часу. Події часто емоційні, болючі, жажливі – розгортаються із калейдоскопічною швидкістю, не даючи мозку можливість опрацювати інформацію. Одночасно в мобілізованому стані перебувають усі захисні можливості організму [4]. Травматичний досвід закріплюється, й переходить у несвідоме, звідки потім продовжуватиме активно проявлятися. У спокійніший час травмована людина буде підсвідомо оцінювати минулі події на основі пікового переживання, що було тоді, коли вони трапилися. І переживати стане їх, ніби вони відбуваються “тут і тепер” – як тільки бодай що-небудь про них нагадає [5; 6]. Так проявляється посттравматичний стресовий розлад – ПТСР. Це може поєднуватись із травмою моральною, коли людина втрачає орієнтири, не розуміє, де добро, а де зло, що ще більше поглиблює проблему [1]. Такі речі має розуміти капелан – людина, якій часто доводиться поєднувати функції духовного наставника та терапевта. І це вимагає не тільки щирого поклику серця, а й додаткових знань.

Капелани охоче проходять навчання, що відбувається у різних формах. В містах України для служителів різних конфесій проводяться навчальні семінари, тренінги. Одна з таких програм – “Долаючи лихо” проекту “Зцілення душевних ран”.

У 2012 році Американським Біблійним Товариством було засновано Інститут Травми та Зцілення (Trauma Healing Institute). Мета створення такої інституції – надання необхідної інформації та підготовка фахівців, які мають справу з душевно травмованими людьми. Даним інститутом розроблена унікальна міжнародна програма “Зцілення душевних ран”, яка впроваджена в більш ніж в 100 країнах світу і проводиться на 120 мовах. В Україні програма

почала працювати у 2016 році. В навчанні взяли участь понад 3000 осіб, підготовлено 500 служителів – протестантів, католиків, православних та ін.

Перший тренінг під час війни в Україні відбувся 18-20 квітня 2022 року. Потім такі події відбувалися регулярно, в різних містах, наприклад – Золотоноші, Чернівцях, Києві. Ми взяли участь в такому заході 6–8 липня 2022 року. Семінар, що має назву “Долаючи лихо”, відбувся в мальовничій Пущі-Водиці. В ньому взяли участь віруючі різних конфесій, серед яких – багато капеланів. Своім досвідом та знаннями ділилися Християнські психологи з Америки. Учасників поділили випадковим чином на групи (обов’язкова умова – опинитися серед незнайомих людей), в яких обговорювалися різні ситуації пов’язані з психологічними травмами у дорослих та дітей. Особливу увагу на семінарі приділяли методам надання психологічної допомоги в ситуації гострої кризи. Навчали, що робити треба, та – особливий акцент – що не треба. Процес навчання часто йшов методом “мозкового штурму”. Слухачі програми навчалися й методам надання першої медичної допомоги постраждалим – накладання турнікету при різних кровотечах, проведення серцево-легеневої реанімації та ін. Курс навчання готує фасилітаторів (від англ. *facilitation* – допомога), учасники отримують відповідний сертифікат.

Навчаються капелани й в інших закладах. Так, на початку квітня у Києві, в храмі Святої Софії, відбувся перший випуск військових капеланів, які завершили курси підвищення кваліфікації.

Тридцять військових капеланів від п’яти релігійних організацій пройшли навчання на базі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Як засвідчив начальник Служби військового капеланства ЗСУ Апарату Головнокомандувача ЗСУ полковник Олексій Терещук, всього у ЗСУ є 738 посад військових капеланів; на сьогодні мандати для здійснення цієї діяльності видані 244 священнослужителям; тобто потреба складає 494 священники та пастори [7].

Література:

1. Калініченко Т. Фокус на капелані: флотування ролі та місії душ пастирів для військовослужбовців // Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник №1 (8). 2017.
2. Садов’як Д. Місія Церкви у війську: матеріали міжнародної науково-практичної конференції Соціальні аспекти капеланства: світ і Україна, Київ, 14-15.05.2013. – К.: ВМРХВБ, 2013.
3. Комар З. Психологічна стійкість воїна. Підручник для військових психологів. Київ: Посольство Великої Британії в Україні, Stabilization Support Services, 2017.
4. Кучинська А. Методи арттерапії в роботі з травмою війни і в умовах бойового стресу. // Простір арттерапії: творчість як задзеркалля реальності: матеріали XVII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–29 лютого 2020 р.) / [за наук. ред. Л. А. Найдьонової, О. Л. Вознесенської, О. М. Скарп]. – Київ : ФОРМ НАЗАРЕНКО Т.В, 2020. – 203 с.

5. Туриніна О. Психологія травмуючих ситуацій. – Київ: ДП “Видавничий дім “Персонал””, 2017.
6. Чабан О., Хаустова О. Медико-психологічні наслідки дистресу війни в Україні: що ми очікуємо та що потрібно враховувати при наданні медичної допомоги? // Український медичний часопис. №4 (150). 2022.
7. Гапон Ю. Військові капелани у ЗСУ: скільки призначено і скільки потрібно. Інформаційний портал “Юридичний факт”. 04.04.2023.

Кравчук О. О., Остащук І. Б.,
Вищий антикорупційний суд,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
ostaszczuk@ukr.net

КЛЯТВА ГІППОКРАТА: ПЕРФОРМАТИВ ЧИ ЕЛЕМЕНТ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ?

Клятва Гіппократа – найбільш впізнана професійна присяга до сьогоднішнього дня, яка пройшла шлях тривалої історичної еволюції – від античності, що відображено в первісному змісті на основі релігійних уявлень Давньої Еллади, до сьогодення в медичних закладах вищої освіти, у яких її піднесене проголошення означає урочистий акт завершення навчання та початок професійної діяльності медика. Клятва Гіппократа – знаковий елемент культури, що увійшов у фразеологію більшості мов світу, її текст поширений на різноманітних платформах медичних університетів як один із відомих факторів спільноти викладачів і студентів саме цієї галузі знань.

Виникає запитання щодо сучасного статусу Клятви Гіппократа та доцільності її присутності в епоху, що вирізняється доволі вільним відношенням до традиційності в усіх сферах життя. Цей відомий текст може видаватися зайвим анахронізмом, що сягає своїм корінням часу формування західної культури в її античному джерелі.

Присяга – конвенційний умовно-символічний акт, що базується на апелюванні до сумління людини в її свідомій інтенції виявити й дотримуватися вірності певним прийнятим цінностям, принципам, ідеалам, а також визначеному інституту, окресленій спільноті чи конкретному репрезентанту влади. Попри апелювання передовсім до сумління того, хто складає присягу, її порушення часто каралося згідно закону, якого особа не дотрималася. Присяги мають у собі водночас релігійне й правове походження, оскільки належать до універсальних основ формування соціальних інститутів, у яких дотримання порядку та гармонійного співжиття вважалося умовою добробуту й виживання. У релігійних текстових корпусах та давніх правових документах простежуємо акцентування на важливості складання присяги та її дотримання як фактору особистого життя й чинника суспільної діяльності [2, с. 410].

Професійні є серед присяги чи не найбільш відомими і дуже важливими,